

4. Крестовська Н.М., Матвєєва Л.Г., Тицька Я.О., Атаманова Н.В., Арабаджи Н.Б. Теорія держави і права: навчальний посібник. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2021. 193 с.

5. Наливайко Л.Р. Теорія держави і права в тестових завданнях: навч. посібник. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020, 760 с.

УДК 340.1(043.2)

Швачка В.Ю., к.ю.н., доцент,
Авраменко А.О., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Державний університет «Київський авіаційний інститут»,
м. Київ, Україна

ПРАВА ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Права людини стали одним із ключових принципів сучасного правового мислення в Європі. Їх захист і забезпечення є головними критеріями для оцінки демократичного розвитку держав. Особливо актуальним це питання є у ХХІ столітті, коли світ зіштовхується з такими викликами, як війна, внутрішні конфлікти, масова міграція, порушення прав меншин, цифрові загрози та авторитарні тенденції. Європейська система захисту прав людини, зокрема механізми Ради Європи та Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), надає змогу не тільки реагувати на порушення, але й формувати єдині юридичні стандарти для країн континенту. Для України ця тема має особливе значення: у період воєнної агресії та реформ українське суспільство активно інтегрується у європейський правовий простір, а питання дотримання прав людини стає критично важливим для міжнародної підтримки та розвитку демократії [1].

Європейська система захисту прав людини ґрунтується на Європейській конвенції з прав людини (1950), яка стала першим міжнародним документом з обов'язковими юридичними механізмами захисту. У ній закріплено фундаментальні права: право на життя, на справедливий суд, на повагу до приватного і сімейного життя, свободу думки, совісті та релігії, заборону катувань тощо [2]. Центральним органом, який забезпечує дотримання положень Конвенції, є Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ). Він розглядає індивідуальні скарги громадян, які вичерпали всі національні засоби захисту. Рішення Суду є обов'язковими для виконання державами-членами Ради Європи.

ЄСПЛ виконує не лише каральну, але й превентивну функцію: його практика формує єдиний підхід до тлумачення прав і свобод. Наприклад, у справі «Наталія Михайленко проти України» суд визнав, що заборона

доступу до суду для недієздатної особи є порушенням Конвенції. Це стало поштовхом до змін у національному законодавстві. Ще одним прикладом є справа «Іларіонова проти Росії», де Суд наголосив, що затримання осіб за участь у мирних протестах без належного юридичного обґрунтування є порушенням свободи зібрань.

У сучасних умовах, коли виникають нові загрози - кібератаки, штучний інтелект, цифрове стеження - європейська юриспруденція адаптує правозахисні механізми до нових викликів. Так, у практиці Суду все частіше розглядаються справи, пов'язані з захистом персональних даних та цифрових прав.

Здійснення судочинства в рамках Європейського суду з прав людини є гарантією реалізації принципу верховенства права як на міжнародному, так і на національному рівні.

Як зазначає Макеєва О.М., верховенство права - це коли закони і правила єдині для всіх незалежно від будь-яких ознак чи статусу, а право і справедливість забезпечуються незалежним судом. Саме процесуальні гарантії людини реалізуються під час судочинства у рамках Суду ЄС [3, с. 50].

Павлютін Ю.М. здійснивши аналіз практики Європейського суду з прав людини приходить до висновку, що в діяльності цього інституту Ради Європи втілюється теорія природних прав людини. Права людини розглядаються як реальні вимоги людини до держави незалежно від їх закріплення у тексті нормативно-правового акта, права людини є реальними й дієвими, а не ілюзорними та теоретичними. Зміст прав людини не обмежується їх текстуальним закріпленням, а має сприйматися відповідно до досягнутого суспільством розвитку [5, с. 7].

Таким чином, права людини залишаються основою правового порядку в Європі. Європейська юриспруденція демонструє здатність не тільки реагувати на порушення, а й створювати правові стандарти, що підвищують рівень захисту людської гідності на всьому континенті. Європейський суд з прав людини є прикладом дієвого інституту міжнародного правосуддя, який реально впливає на правотворчу та правозастосовчу діяльність окремих державах. Для країн, які прагнуть до Європейського Союзу, впровадження рішень ЄСПЛ є не лише обов'язком, а й дієвим інструментом правової інтеграції, що забезпечує дотримання прав людини, як основної цінності європейського співтовариства.

Література

1. Павлюковець Т. Роль та місце рішень ЄСПЛ в українській судовій системі. URL: <https://everlegal.ua/rol-ta-mistse-rishen-espl-v-ukrayinskiy-sudoviy-systemi> (дата звернення: 01.05.2025).

2. Європейська конвенція з прав людини з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів № 11, 14 та 15 з Протоколами № 1, 4, 6, 7, 12, 13 та 16. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ukr (дата

звернення: 01.05.2025).

3. Макеєва О.М. Права людини в системі базових Європейських цінностей. Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». 2022. № 2(63). С. 48-55.

4. Наталія Михайленко проти України: рішення щодо відсутності можливості у особи з інвалідністю оскаржити до суду позбавлення її цивільної дієздатності (Справа: 49069/11). URL: <https://lawyer.khpg.org/1417768704> (дата звернення: 01.05.2025).

5. Павлютін Ю.М. Права людини в діяльності Європейського суду з прав людини. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 4. С. 3-7.

УДК 340.1(043.2)

Швачка В.Ю., к.ю.н., доцент,
Дубас М.І., здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Державний університет «Київський авіаційний інститут»,
м. Київ, Україна

ПРЕЗУМПЦІЇ У ПРАВІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Термін «презумпція» має латинське походження від слова *praesumptio*, що перекладається як «припущення» або «передбачення». В юридичному контексті це означає певне припущення про існування певних фактів, яке дозволяє надавати їм юридичну силу без необхідності їх підтвердження через докази. Це припущення виступає важливим інструментом у правовій практиці, бо воно спрощує процедуру доведення правомірності певних обставин, забезпечуючи ефективність правозастосування.

Презумпція є важливим механізмом у праві, оскільки дозволяє правовій системі функціонувати ефективно, навіть коли є труднощі з отриманням необхідних доказів. Це особливо актуально в тих випадках, коли факти важко або неможливо встановити через технічні, організаційні чи інші обмеження.

Концепція презумпції є важливою складовою багатьох галузей права, і тому різні автори пропонують свої тлумачення цього поняття. Важливим є не лише саме визначення презумпції, а й її роль в правовій практиці.

Ю.С. Шемшученко визначає презумпцію як припущення, яке застосовується в правовій практиці з метою встановлення певних правових наслідків без безпосереднього доказування факту [6, с. 97].

Це дозволяє значно спростити процес правосуддя, оскільки не завжди можливо чи доцільно проводити складні процесуальні дії для підтвердження певних обставин.

І.Д. Шутак вважає, що презумпція – це недостовірне, а ймовірне припущення, яке полягає в тому, що в подібній ситуації зазвичай подібні